

24
A. F. I.

DISSERTATIO PHILOLOGICA,
QUÆSTIONEM,
QUIS PER
M E Σ I T H N,

Loco ad Gal. III: 19, 20.

I N T E L L I G A T U R,
E V O L V E N S ;

QUAM

*Saffragante inclyto Philosophorum ordine ad Reg.
Academiam Auraicam,*

Sub MODERAMINE
MAXIME REVERENDI atque AMPLISSIMI
D:NI ISAACI ROSS,

S. S. L. L. PROFESS. Reg. & Ordin.

Publicæ bonorum disquisitioni modeste subicit
JOHANNES GUMMERUS, Andr. Fil.

V. D. M.

SATACUNDENSIS,

In Auditorio Majori die XVIII. Octobr.
Anni MDCCLX.

H. A. M. C.

ABOÆ, Impressit DIRECT. & TYPOGR. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

Plurimum Reverendo atque Clarissimo,

D: NO   A N D R E Æ
G U M M E R O,

SACELLANO in Wambula meritissimo,

PARENTI indulgentissimo.

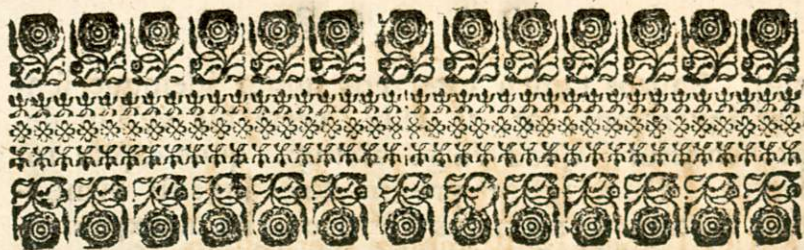
Tandem exoptatissimus ille illuxit dies, quo Paternum Tuum erga me amorem & favorem publice pradicatum & cultum ire queam; sed quid? Vereor certe, ne nimium mihi sumam, quum quantum Tibi, Parens indulgentissime, debeam, ne mente quidem comprehendere, nedum verbis venenbundis exprimere possim; quippe non vitam solum mihi dedisti aliaque quæ eandem beatam faciunt, verum etiam uti rursus ita miræ assidue literis me imbuisti, adeo ut Præceptorem vigilantissimum more haud vulgari egeris. Obsuiesco certe admiratione, quando hæc & alia, quæ silentii peplo involvere satius est, quam verbis exsuccis attingere, animo revolvō. Hoc, quod Tibi, Parens optime, pro tantis Tuis beneficiis prestare valeo, nihil aliud est, quam, ut gratissima mente eadem agnoscere & ad urnam usque venerari pergā. Accipias igitur Parens indulgentissime, munusculum hocce quantulumcunque cartaceum, rudè quidem minerva adumbratum, gratissimo tamen venerandoque animo consecratum, Paterna cum indulgentia. De cætero DEUM ter O. M. submissis de fatigare precibus nunquam desistam, velie Tibi Divina sua gratia in proveciori jam ætate clementissime adsistere Teque omnigena felicitate beare & tandem, habitaculo hocce caduco relicto, cœlestibus cumulare gaudiis, sic vovet.

PARENTIS sui indulgentissimi

obedientissimus Filius,

JOHANNES A. GUMMERUS.

I. N. 3.

§. I.

Etsi benignissimo Numini illustrius
sacrationis Philologiæ lumen nostris
temporibus accendere placuit, quod
gratissima sane mente a nobis agno-
scendum est, non tamen mirum, si
Philologi inter se in Sacrarum literarum illustra-
tione per omnia non conveniant, cum multa et-
jamnum in illis occurrant loca, quorum explicatio
difficilis est, ceu inter alia ex dicto Paulino ad
Gal. III: 19, 20. videre licet, quos versus C. Stare-
kius in Synops. Bibl. ad hunc locum inter diffi-
cillima in Epistolis commata merito refert. Multi
quidem jam olim ex antiquioribus Doctoribus,
tam inter Græcos, quam Latinos illos conati fue-
runt illustrare, quorum partem Calov. in Bibl. Il-
lustr. ad h. l. recenset. Nec recentiori tempo-
re, nostro imprimis seculo defuerunt viri erudi-
tionis gloria conspicui, qui illis enodandis insuda-
rint.

rint. Paucos tamen inter eos unum idemque sentire invenimus, ut, si ullibi, certe hic verumprehendatur, quod vulgo dicitur: quot capita tot sensus. Dum igitur pro modulo ingenii Symbolam nostram conferimus ad locum illum explanandum, a tua H. L. æquitate expectamus fore, ut hæcæ vigiliarum primitias, quibus deest verborum & rerum apparatus, serena fronte adspicias.

§. II.

PRius quam ad id, cujus tractationem suscepimus, progrediamur, non abs re fuerit, paucissimis de ipsa voce *μεσίτης* nonnulla notare. In genere eum significat, qui quocunque modo inter quosdam se medium interponit sive id faciat, ut inter-nuncius, partium condiciones hinc inde referendo, sive oret partem pro parte, sive ut sponsor fide jubeat & satisfaciat cuidam pro alio, vel quacunque alia ratione medium inter partes teneat. In specie ex usu Scripturæ, duplex vocabuli significatio attendenda est: altera, qua innuitur Mediator reconciliationis, altera vero internuncii: hic Mediator Veteris, at ille Novi Testamenti nuncupatur. Exempla utriusque, prioris scilicet Ebr. VIII: 6. & IX: 15. & XII: 18, 24. 1. Tim. II: 5. posterioris autem Deutr. V: 5. confer Exod. XXXI: 18. Deutr. IX: 11. Joh. I: 17. &c. occurrunt.

§. III. Ex

§. III.

EX citatis Scripturæ locis cuique patescit, utriusque Mediatoris officia multum inter se differre. Veteris enim Testamenti Mediatoris h. e. Mo-
sis officium in eo consistebat, ut legem pro popu-
lo voce legis perterritito a DEO reciperet & ad ta-
bular referret, nec non populo publice pronuncia-
ret, simulque ab ipso promissum obsequium DEO
renunciaret. C. Starckius in Synops. Bibl. ad h. l.
rem ita effert: *Mitler aber des Alten Testaments
ist nicht eines einigen Mitler / Et. 24. 671: Ist nicht
eines oder der eintigkeit / ist nicht ein solcher Mitler der
die widrigen und mißhälligen partheyen vereinigt;
Sein Amt war nicht daß er zwischen GOTZ und
den Menschen friede stiftete / sondern er war viel mehr
ein solcher Mitler der das Volk Israel müste von
GOTZ zurücke halten / daß sie GOTZ nicht töd-
tete* Exod. XIX: 12, 13, 21, 22. und der die rede
des Herrn müste an das Volk bringen / da es vor der
stimme des Herren flohe Exod. XX: 18, 21. Mu-
nus vero, quo fungebatur Novi Testamenti Me-
diator Christus, non in sola interpositione quali-
cunque inter DEUM & populum consistit, sed re-
quirit etiam partium dissidentium conciliationem
per interventum *Avors*, ut loquitur Calov. atque a-
deo ejuscemodi esse oportuit mediatorem, qui ve-
tus illud Sinaiticum foedus tollere & abrogare, no-
vumque ejus loco erigere potis esset.

§. IV.

JAm ex memoratis, quem per Mediatorem hoc loco notatum voluerit Spiritus Sanctus, nostrum est inquirere. Interpretes hic mire variant, aliis Christum, aliis Mosen, nonnullis utrumque intelligentibus. Abeunt quidem singulæ hæ classes in alias specialiores, sed longum nimis foret & tædii plenum istis adducendis, ne dicam expendendis immorari. Nobis sufficiat triplex illud generalius discrimen sententiarum, adductis exemplis, illustrare. Sic solum Christum in utroque commate per *μεσίτην* intelligendum esse operose conantur adstruere Osiander in typo legis moralis XXXII: p. 44. seqq. & Calov. in Bibl. Illustr. ad h. l. quorum hic pro sua sententia plures adducit non e Græcis solum & Latinis Patribus, verum ex sequentium quoque temporum Doctoribus. Huic sententiæ e recentioribus subscribere etiam voluit Joh. Michaelis in Not. Crit. ad h. l. Placet ipsa verba ejus apponere: "Idque (scilicet ordinata per Angelos) *ἐν μεσότητι* *בין* interventu Mediatoris Christi vel Filii *DEI*, tum temporis *αἰώνιος*, utpote, qui est verbum Patris æternum ante secula genitum. Mediator autem unius non est, sed cum in omni negotio, quod Mediatore opus habet controverso, in duas diversas partes abiri soleat, proinde necessario oportet Mediatorem constitui inter duos disceptantes sibi quoque mutuo contrariantes, & per consequens oportuit hunc Mediatorem non
ut

ut unius partis studiosum, ab altera discedere⁶⁶
 eamque relinquere, sed inter utramque se inter-⁶⁶
 ponendo utrique consulere, quod etiam egregie⁶⁶
 præstitit hic Mediator inter DEUM & hominem;⁶⁶
 hac ratione, ut videns legem a se ipso datam com-⁶⁶
 muni suffragio atque auspiciis Patris ac Spiritus⁶⁶
 Sancti læsam esse ac violatam ab hominibus, opti-⁶⁶
 mo ac salutari remedio, tum Justitiæ Divinæ sa-⁶⁶
 tisfecit, tum miseriæ humanæ prospectum ixit,⁶⁶
 se ipsum hominum loco subjiciendo legi eamque⁶⁶
 tum active tum passive i. e. faciendo & patiando⁶⁶
 implendo, adeoque reipsa demonstrando se non⁶⁶
 esse unius harum partium DEI & hominis Me-⁶⁶
 diatorem, neque uni tantum suo officio mediato-⁶⁶
 rio consultum venisse, sed ambobus, uti etiam⁶⁶
 revera mediatorem convenit non unius esse, sed⁶⁶
 utriusque partis Mediatorem i. e. inter utrum-⁶⁶
 que mediate, licet DEUS revera unus sit, si sim-⁶⁶
 plicissimam ejus essentiam consideres, adeoque⁶⁶
 non alia mediatio & reconciliatio esse possit DEI⁶⁶
 Patris, quam, quæ est Filii & Spiritus Sancti.⁶⁶
 Sed nostra ætate pauci sunt, qui saltem vers. 19.
 de Christo amplius interpretentur. Longe vero
 plures, qui Mosen hic non minus, quam versu se-
 quenti innui existiment. In his sunt Seb. Schmid.
 ad. h. l. D. Henr. Walth. Gerdes in Disquisitione
 de unico Abrahami Semine, cui &c. Giesæ A:o
 1723 ventilatâ. Mich. Christian Rasmeyer in Dis-
 quisitione Theol. de fœderibus DEI cum homini-
 bus A:o 1725 habita §. 1X. & Sal. Deylingius in
 observa-

observationibus Exeget. plurima Scripturæ Sacræ ac verbi imprimis Prophetici loca illustraturis missu sexto A:o 1735 Lipsiæ editis, & quidem observatione IV. Quorum tres posteriores vel eo nomine hic commemorandi, quod inexpectatas & singulares valde, versus maxime 20, expositiones (a) exhibeant.

Not. (a) Gerdes scil. referente Doct. Wolfio in curis Phil. ad v. 20. putat ad probandum lege succedanea non derogatum esse promissioni antecedenti, rationem petere Apostolum a comparatione Moysi in officio suo Mediatorio legis promulgatæ, & Christi Seminis monadici, secundum jus κληρονομίας ex promissione spectati, qua indicetur, Moysen quidem populi Judaici ὡφθαλμοῦ χάριν, durante absentia seminis, speciali fœdere legali continendi, in danda lege Mediatorem fuisse Deut. V: 5. non vero seminis illius benedicti cui proprie & specificæ, soli κληρονομία promissa dicitur (adeoque illius juri derogare non potuisse) utpote cui tum unitas seminis, cui promissum, tum unitas DEI promittentis obstat. Hinc vertit: Hic autem Mediator (quocunque sensu nobis Mediator audiat, nam hoc perinde, cum ex omni conceptu Mediatoris arguat) non est mediator unius, seminis scil. cui promissum juxta v. 16. & 19. Nam DEUS unus est. Rasmeyerus autem, ut sensum versus hujus eum esse, quem intendit, evincat, ostendit DEUM propterea usum esse ministerio Angelorum, ut innueret Oeconomiam legalem, quam jam instituerat, quodammodo a se esse alienam, utpote qui, quam certissime inhereret promissionibus illis gratiæ, quas dederat Abrahamo; jam vero Oeconomiam quandam accessoriam ad tempus introducere, qua Angelorum opera, tanquam aliena, instituenda sit, ut appareat, DEUM ipsum nullo modo recedere ab eo, quod juncto olim promiserat Abrahamo. Porro Moysen Mediatorem i-

hibeant. Inter eos, qui utrumque & Mosen & Christum voce *μεσίτης* hoc loco innui volunt satis est

deo a DEO adhibitum observat, ut significaret Oeconomiam legalem non esse genuinam illam, quam olim promiserat Abrahamo, ubi inter alia ita *Ἀποστόλης*: Quonam igitur consilio DEUS Oeconomiam legalem hisce adhibitis cautelis instituit? Sane nullam ob aliam causam, quam ut tacite innueret, non abrogari veram illam Oeconomiam gratia, quam cum Abrahamo instituerat, per hanc accessoriam legem quae saltem ad tempus non intercedebat, sed accedebat seu adiciebatur sapientissimo DEI consilio. Etenim dum Angelos suo quasi loco substituebat, hoc ipso Oeconomiam legalem tanquam alienam a suis promissionibus declamabat. Dum vero Mose Mediatore utebatur, hoc ipsum mirabiliter confirmabat. Sic enim omnes sani iudicii spiritualis homines plenius animadvertere debebant; DEUM non tam ipsum Oeconomiam legalis dispositorem videri velle, quam potius Angelos substituisse, ut homines non abducerentur a spe promissionum gratia Evangelicae. Nam, ubi Mediator est, seu internuncius, ibi necessario duo sunt, quandoquidem Mediator non potest esse unus. Jam vero DEUS unus est; qui non agnoscit Mediatorem, quia non habet parem, cum quo pacisci queat; adeoque ipsa Mediatoris adhibita opem uberius declarat, Angelorum certo modo Oeconomiam esse debere legem. Ita enim sibi constare debebant promissiones Divinae uti mox diximus. Unde clare satis apparet, quomodo exponat verba Apostoli: Mediator autem non est unus, DEUS autem unus est. Scilicet hoc modo Moses est duarum partium mediator hoc est Angelorum & hominum vel potius populi Israelitici: Nam DEUS unus est, vel potius unicus, qui non agnoscit parem, cum quo paciscatur per Mediatorem. Neque vero Auctor Lectorem de eo dubitare sinit, interpretationem hanc & ratione *συνεχίας* & reliquarum, ut verba habent, differentiarum, novam esse

est nominasse Celeb. Wolfium in curis Philol. ad H. I. qui vers. 19. Moſen, 20. vero Chriſtum ipſum hoc nomine designari putat, unde articulum & in hoc verſu emphatice interpretatur per *ille*, hoc ſenſu: *Ille vero Mediator* (qui imprimis hic reſpiciendus eſt) *unius non eſt* (ſed duorum) *quorum unus DEUS eſt.*

§. V.

HArum mediæ ſententiæ non dubitamus, quantum quidem ad caput rei attinet, noſtrum adjicere calculum, id eſt in utroque commate Paulino,

& ſingularem; ita namque de ſe ipſe loquitur: *Ceterum baud diſſimulabimus, hanc noſtram interpretationem cum aliorum interpretationibus non omnino convenire.* Deylingii ſententia, ut breves ſintus, quopiam integram verborum ſeriem apponere non vacat, huc redit: Id velle Apoſtolum, Moſen, quamvis fidelis fuerit Ebr. III: 5. tamen ut merum hominem, nec ſibi nec aliis gratiam Divinam mereri valuiſſe: eo itaque tendere verba Apoſtoli idem vult auctor: *Hic Mediator ſive internuntius (Moſes) non erat Mediator rē Eūq̃ unici.* Quis eſt unicus? mox quærit: Reſpondet: hoc Paulus ſtatim declarat: DEUS autem eſt *ēis* unicus. Scilicet DEUM eſſe unicum ſecundum eſſentiam I. Cor. VIII: 4. porro ſecundum operationem, dum ex gentilibus & Judæis unum fecerit populum. Eph. II: 14. ſeq. Gal. III: 28. hoc conſilio unicum appellari Rom. III: 30. I. Tim. II: 5. Tandem ſubjungit, *unici Mediatorem idem eſſe ac Mediatorem DEI ſcil. JEſum CHriſtum verum pacificatorem* I. Tim. II: 5. ſeq.

lino, quod præ manibus est, Mosen per *medium* designari putamus, licet in cæteris non per omnia nobis cum illius auctoribus conveniat. Evinci id existimamus posse. Immo ex ipso scopo, quem præfixum habuit Apostolus, verborumque ejus coheræntia. Omnes, ut spero, faciles largientur, id in toto capite tertio agere virum divinum: ut dogma de justificatione hominis coram DEO per opera legis refutet ac ei oppositam veram doctrinam de justificatione ex fide confirmet. Hinc varia adhibet argumenta, inter alia a v. 15 ad 19. illud, quod petatum erat a promissionibus Abrahamo ad similitudinem quandam Testamenti factis quod per legem abrogari non potuerint, quodque sic *hereditas* scil. vitæ æternæ non ex lege, sed ex promissionibus illis Evangelicis acquiratur, quibus verbis simul tacite occurritur dubio alicui. Poterat videlicet ab aliquo Judaismi promacho, (immo verisimile admodum id re ipsa factum esse) excipi: *DEUM cum post Annos quadringentos & triginta legem daret*, num calculus ducatur ab egressu Abrahami ex Haran, an aliunde nunc non anquirimus, *Testamentum illud Abrahamiticum, si non omnino sustulerit, saltem valde immutasse.* Quam exceptionem Noster diluit v. 17. & 18. Deinde poterat ulterius Judæus quis ob dicta a Paulo graviter stomachatus, objicere: Quid ergo lex v. 19. hoc est, interrogatione pro negatione sumpta, ut fieri in hisce calibus debet, *ergo nil sibi vult, nullamque utilitatem habet lex, quod absurdum, quoniam*

B

sic

sic frustra illa tanto cum molimine & apparatu per dispositionem angelorum ac ministerium alicujus Mediatoris fuisset data: id cum esse non possit, falsa est doctrina Pauli. Regerit autem is, concedendo legi usum suum ratione transgressionum simulque adperit, cur tanta solennitate lata fuerit, scilicet, ut eo majori auctoritate in transgressionibus arguendis polleret, innuens haud obscure, ne sic quidem quicquam adversus suam doctrinam sequi. Tandem Noster Patronum quendam legis occasione eorum, quæ versu præcedenti de Mediatore Mose concessa erant, hoc vel simili modo sibi obloquentem v. 20. & 21. inducit. Atqui Mediator non est unus (partis sed duarum) DEUS vero unus est, non duo vel plures, adeoque ratione ejus solius non habet Mediator locum. Posito igitur Mediatore in legis latrone, inter partes dissidentes & invicem reduciendas, concedere cogeris, nos per legem DEO reconciliari eamque adeo vim justificam & salvificam inferre. Si negas, non potes non pugnam irreconciliabilem inter legem & promissiones introducere, dum alteram salutis viam tollere alteram audacter fingis. Hæc solidissime vir divinus in sequentibus retundit, confer Schmid. cum in analysi tum Exeg. a versus vicesimi primi hemistichio ad finem. Profic enarrata scopi & συνέχευσις indole manifestissimum est, Mediatoris titulo in utroque nostro versu nullum intelligi alium quam Mosen. Recte autem se habere eam, quam exhibemus, Textus Sacri συνέχευσις vel id haud levi est indicio, quod sal-

va ubivis fidei analogia, optime omnia cohæreant, nec contorti quidquam usquam adpareat, cum contra alii Interpretes plerique vel de obscuritate hujus loci conquerantur, vel *eum magis obscurare, quam illustrare videantur*, quæ verba sunt Parei, vel etiam, ut Calov. loquitur, *in cohærentia ejus mire se torqueant*; quam tamen notam vereor, ut ipse magnus vir effugere potuerit. Jam vero si aliqua series verborum & rerum adoptanda, quod utique necessum est fieri, ea sane reliquis præferenda, quæ sponte fluit, & coactione omni procul facessere jussa, nexui sermonis optime consulit.

§. VI.

Secundum pro nostra expositione argumentum esto, quod nisi admodum coacte, immo sine periculo negari nequeat, Apostolum hic respicere ad Historiam Mosaicam de lege ferenda. Nam quæ com. 19, nemo, cui sanum sinciput, vel tantillum dubii fovere potest, num talia hic commemorentur, quæ maximam involvant convenientiam, cum circumstantiis legis lationis Sinaiticæ. Quali convenientiæ, si accedit, ut ad aliquod factum Spiritus Sanctus ipse remittat, ceu hic per Paulum fit, loquitur enim in præterito de *lege scil. data, per Angelos disposita*, quæ non alia esse potest, quam

quam Sinaitica illa; Sane in omnibus ejusmodi ca-
libus & in specie inter locos V. T. de Lege in
Monte Sinai Israeli solenniter rogata & circum-
stantias nostri Versus Historicas aderit Parallismus
realis & quidem primi ordinis, quem profecto ei-
que superstructa argumenta quævis sive Historica
sive Philologico-Theologica haut levi periculo im-
prudentes exponunt, qui hic a nobis dissen-
tiant, quod plenius probare foret facillimum, si
per institutum fusioribus esse liceret. Cumque hi
haud inviti largiantur reliqua ab Apostolo comme-
morata v. g. de Lege, de dispositione per ange-
los, respicere solennitatem illam Sinaiticam, quo
jure unicam circumstantiam de Mose excipiunt?
Certe hujus exceptionis prægnantissimæ adferri de-
bebant rationes, quales nullæ allatæ sunt.

§. VII.

Tertio *Προσβολή* Spiritus Sancti pro nobis mi-
litat, nam periphrastice eadem plane de Mo-
se Deutr. V: 5. & in nostro loco instinctu princi-
pis Auctoris dicuntur. Formula enim עֲמַר בֵּין דְּנִי וּבֵינְכֶם
stans inter D:num & inter vos. Quid
quæso aliud notare porest, quam Mosen egisse Me-
diatorem, seu talem, qui medias inter DEUM &
Populum partes tenuerit? Immo ipsa vox *μεσίτης*,
quo utitur Paulus, fere in terminis in Versione
Græca

Græca loci Deutr. allati, exstat & inde maximam lucem accipit ac explicari optime potest. Ita namque, ut recte Grotius observat, in LXX. habet: κατὰ ἐστὴν αὐτὸν νότον κυρίῳ καὶ ὑμῶν ἐν τῷ κατὰ ἐκείνῳ. Quem autem, vel tironem, fugit, quam familiaris illa sit N. Testamenti Scriptoribus, quantusque illis usus in dictione ipsorum illustranda? Quarto contra Judaicam consequentiam per doctrinam Apostoli inutilem omnino legem futuram, ostendit hic usum ejus docetque, ut finis eo melius obtineretur, inter alia, Mediatoris cujusdam operam intervenisse. Quod si Christum Mediatorem illum intelligas, sit mirus quidam saltus a veteri Oeconomia ad novam, & quidem citra necessitatem ac ita, ut nullo pacto monstrari queat, cui bono sit, subitaneus iste transitus ad usum legis evincendum. Connexionem, quam, qui aliter sentiunt, heic nobis obtrudunt, fatemur impeditam valde esse, quod quis a partium studio alienus facile perspiciet; Licet autem postremæ tres rationes immediate tangant comma 19, tamen inde simul inferri potest, eundem versu sequenti innui Mediatorem. Neque enim ulla firma adferri causa potest, cur hic alius, quam versu immediate præcedenti, *νότος* inducatur, quemadmodum nec accuratius examen sustinent, quæ loco citato Cel. Wolff. Christum hic inveniens monet. Taceo verba hujus versus non videri esse Pauli, sed objicientis alicujus ceu ad Paragr. V. notavimus, quo posito, per se manifestum est, quod contendimus. Sed succe-

dat tandem quintum nostrum argumentum, quod Cel. Oederi verbis efferre placet: *Si ab hac opinione discedatur, verba ο δε μεσότης ενος εν ειν, vix unquam commodè explicari possunt.* Contradicit magnus quidem Wolfius putans se ostendisse totum hoc comma, præter objectionem: *τι εν ο νόου;* ex ipsius Pauli non autem Pseudo-doctorum scriptum esse. Confectum ab ipso negotium haud esse e sequenti paragr. patebit.

§. VIII.

Obstare nobis imprimis videtur 1. Tim. II: 5. *Εις μεσότης Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἀνδραγαθὸς Χριστὸς Ἰησοῦς.* Hinc enim concludere nonnulli solent, Mosén minime dici Mediatorem nostro in loco posse. Sed hic nodus facile solvitur revocata in memoriam distinctione, quam supra attulimus. Scilicet aliter Moses hunc titulum gerit, nempe ut internuncius & interpret in lege ferenda de quo & concedere possumus, quod umbra quædam Christi in Mediatione sua fuerit: alia ratione Christus Mediator dicitur, ut pacificator, cujus est partes dissidentes per interventum λόγος conciliare & talis non est nisi unicus secundum eminentiam ita dictus. Tandem non est prætereundum Wolfii argumentum, quod cohærentiæ verborum Paulinorum a nobis traditæ vel maxime adversari videtur & ita habet: “De-
nique

nique extra dubium apud me positum est Apostolum ad objectionem: *π ὅτι ὁ νόμος*, statim & directe respondere usque ad v. 21. æque ac aliam objectionem v. 21. profert & statim diluit. Cujus argumenti pondus ut sentiat, observari velim, Paulum in antecedentibus *εὐαγγελίᾳ* Divinam æque ac *νόμον* Divinum commemorasse, eo fine, ut ostenderet, semper majorem promissionum, ex gratia factorum, quam legis, opera præscribentis, rationem a DEO habitam, respectu hominum, fuisse. Jam dici poterat respectu legis: cui bono? & respectu promissionum: cui bono & illæ? quippe quæ legem prorsus abrogasse videntur, quæ tamen vel sic juxta cum promissionibus propagata adhuc fuerit. Neutrum eorum ex dictis sequi, aut admitti posse, ostendit Apostolus: non alterum respectu legis v. 19. 20. nec alterum respectu promissionum: v. 21. Post hæc v. 22. redit ad conclusionem, ex præmissis educendam & explicandam, fidem scilicet in Christum id unum esse, quo a peccatis, ex lege agnitis, liberemur & promissionis reddamur participes. Scriptura enim i. e. lex præcipue, omnia dicitur conclusisse sub peccatum i. e. omnes homines peccato pœnisque ejus obnoxios declarasse, eo fine, ut promissio, fide facta, a peccatoribus, & quærerentur & obtineretur. Ita totum orationis Paulinæ filum sine interruptione per-textitur. Sed ingeniosa hæc magis esse, quam vera, facile deprehendet, qui ipsum textum Pauli inspicit

inspicit indeque nativum verborum nexum eruit.
Hinc etiam fit, ut tantopere se in versu 20. expo-
nendo torquere vir eruditissimus cogatur. Animus
quidem erat plura dubia e medio remove: se-
proxime instans profectio jubet hisce subsiste-
re & meditatiunculis nostris qualibus-
cunque imponere

FINEM.

